

פרשת ויחי – רביעי

מט (ט)^(א) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל־בָּנָיו וַיֹּאמֶר הָאֶסְפוּ וְאָנֹכִידָה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר־יִקְרָא אֲתֶכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים:

אֶקְרָא יַעֲקֹב, לְבִנָּהּ; וְאָמַר, אֲתַכְנֹשׁ וְאֲחֹזִי לְכוּ, יֵת דִּיעָרָע יִתְכוּן, בְּסוּף יוֹמִיא.

טז וַאֲנִידָה לָכֶם. בְּקֹשׁ לְגִלוֹת אֶת הַקֶּץ וְנִסְתַּלַּקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה וְהִתְחִיל אוֹמֵר דְּבָרִים אַחֲרִים:

(ב) הַקְבֵּצוּ וּשְׁמָעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וּשְׁמָעוּ אֶל־יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם:

בִּאתְכְּנֹשׁוּ וּשְׁמָעוּ, בְּנֵי יַעֲקֹב; וְקִבְּלוּ אֶלְפִּי, מִן יִשְׂרָאֵל אֲבוֹכֹן.

(ג) רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֹתָהּ בֹּחִי וְרָאשִׁית אוֹנִי יֵתֵר שְׂאֵת יֵתֵר עֹז:

רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֲתָהּ, חִילִי וְרִישׁ תִּקְפִּי לָךְ הִיְהִי חֲזִי לְמִסַּב תִּלְתָּא חוּלְקִין, בְּכִירוֹתָא כְּהִנְתָּא וּמְלִכּוּתָא.

טז וְרָאשִׁית אוֹנִי. הִיא טָפָה רָאשׁוֹנָה שֶׁלוֹ שְׁלֹא רָאָה קָרִי מִיָּמָיו: אוֹנִי. כּוֹחִי כְּמוֹ מִצָּאתִי אוֹן לִי מְרֹב אוֹנִים וְלֹאִין אוֹנִים: יֵתֵר שְׂאֵת. רָאוּי הֵייתָ דְרָכָה לִהְיוֹת יֵתֵר עַל אַחִיד בְּכֹהֲנָה לְשׁוֹן נְשִׂאוֹת כְּפִים: וְיֵתֵר עֹז. בְּמַלְכוּת כְּמוֹ וְיֵתֵן עֹז לְמַלְכוֹ מִי גָרַם לָךְ לְהַפְסִיד כָּל אֶלֶּה:

(ד) פָּחַז בְּמִים אֶל־תּוֹתֵר בִּי עֲלִית מִשְׁכְּבִי אֲבִיד אֲזִי חֲלַלְתִּי יְצוּעֵי עֲלֵה: פ

וְעַל דְּאֻלַּת לְקַבִּיל אֶפְרָיִם הָא כְּמִיא בְּרִים לֹא אֶהְיֵתָא חוּלָק יֵתֵר לֹא תִסַּב, אֲרִי סְלִיקְתָּא בֵּית מִשְׁכְּבִי אֲבוּד; בְּכִין אֲחִילְתָּא, לְשִׁינִי בְּרִי סְלִיקְתָּא.

טז פָּחַז בְּמִים. הִפְחֹז וְהִכְהִילָה אֲשֶׁר מֵהֵרָת לְהִרְאוֹת כְּעֶסֶף כְּמִים הִלְלוּ הַמַּמְהָרִים לְמְרוּצָתָם. לָכֵן: אֵל תּוֹתֵר. אֵל תְּרָכָה לְטוֹל כָּל הִיתְרוֹנוֹת הִלְלוּ שְׁהָיוּ רָאוּיוֹת לָךְ וּמָהוּ הִפְחֹז אֲשֶׁר פָּחַזְתָּ: בִּי עֲלִית מִשְׁכְּבִי אֲבִיד אֲזִי חֲלַלְתִּי. אוֹתוֹ שֵׁם שְׁעָלָה עַל יְצוּעֵי וְהִיא הַשְׂכִּינָה שְׁהִיָּה דְרָכָה לִהְיוֹת עוֹלָה עַל יְצוּעֵי: פָּחַז. שֵׁם דְּבָר הוּא לְפִיכָךְ טַעֲמוֹ לְמַעְלָה וְכָלוּ נְקוּד פִּתַּח. וְאֵלוֹ הִיָּה לְשׁוֹן עֶבֶר הִיָּה נְקוּד חֲצִי קִמָּץ וְחֲצִי פִתַּח וְטַעֲמוֹ לְמָטָה: יְצוּעֵי. לְשׁוֹן מִשְׁכָּב עַל שֵׁם שְׁמִצִּיעִים אוֹתוֹ עַל יְדֵי לְבָדִין וְסָדִינִין וְהִרְבָּה דוֹמִים לוֹ אִם זְכַרְתִּיךָ עַל יְצוּעֵי. אִם אֲעָלָה עַל עָרֵשׁ יְצוּעֵי:

(ה) שְׁמָעוּן וְלוֹי אַחִים בְּלִי חֲמָם מִכֶּרְתִּיָּהֶם:

ה שְׁמָעוּן וְלוֹי, אַחִין גְּבִרִין גְּבִרִין בְּאַרְעֵי תוֹתְבוּתְהוֹן, עֲבָדוּ גְבוּרָא.

טז שְׁמָעוּן וְלוֹי אַחִים. בְּעֶצָה אַחַת עַל שְׂכָם וְעַל יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אַחִיו וְגו': וְעַתָּה לְכוּ וְנִהְרְגֵהוּ. מִי הֵם אִם תֹּאמַר רְאוּבֵן אוֹ יְהוּדָה הָרָר לֹא הִסְכִּימוּ בְּהִרְגָתוֹ. אִם תֹּאמַר בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת הָרָר לֹא הִיְתָה שְׁנֵאתָן שְׁלָמָה שְׁנֵאֲמַר וְהוּא נָעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֵת בְּנֵי זִלְפָּה וְגו': וַיִּשְׁכַּר וַיִּזְבּוּלוּן לֹא הָיוּ מְדַבְּרִים בְּפָנָי אַחִיהֶם הַגְּדוֹלִים מֵהֶם. עַל כֵּן שְׁמָעוּן וְלוֹי הֵם שְׁקָרָאִם אֲבִיהֶם אַחִים: כְּלִי חֲמָם. אוֹמְנוֹת זוֹ שֶׁל רִצְיָהָה חֲמָם הוּא בִידְכֶם מְבַרַּכַת עֲשׂוֹ הִיא זוֹ אוֹמְנוֹת שֶׁלוֹ הִיא וְאַתֶּם חֲמָסְתֶּם אוֹתָהּ הִימָנוּ: מְכַרְתִּיהֶם. לְשׁוֹן כְּלִי זִינָן הַסִּיף בְּלִשׁוֹן וְגוֹי מְכִי"ר (תַּחֲוִימָא). דְּבָר אַחֵר מְכַרְתִּיהֶם בְּאַרְץ מְגוּרָתָם נִהְגוּ עֲצָמָן בְּכִלֵי חֲמָם כְּמוֹ מְכַרְתִּיךָ וּמַלְדִּתִּיךָ וְזֵהוּ תַּרְגוּם שֶׁל אוֹנְקְלוֹס:

(ו) בְּסֹדֶם אֶל־תָּבֹא נַפְשִׁי בְּקֹהֶלֶם אֶל־תַּחַד בְּבֹדִי בִי בְּאַפִּם הָרְגוּ אִישׁ וּבְרִצְנָם עֲקָרֵי־שׁוֹר:

וּבְרִצְנָהוֹן לֹא הָיוּ נַפְשִׁי, בְּאַתְכְּנֹשְׁיָהוֹן לְמַהֲרָ לֹא נַחֲתִית מִן יַקְרִי: אֲרִי בְּרִצְנָהוֹן קָטְלוּ קָטוֹל, וּבְרַעֲוִיתְהוֹן תַּרְעוּ שׁוֹר סָנָאָה.

טז בְּסֹדֶם אֶל תָּבֹא נַפְשִׁי. זֶה מַעֲשֵׂה זְמָרִי כְּשֶׁנִּתְקַבְּצוּ שְׂבָטוֹ שֶׁל שְׁמָעוֹן לְהַבִּיא אֶת הַמַּדְרִיגָּה לְפָנָי מִשָּׁה וַאֲמָרוּ לוֹ זֶה אֲסוּרָה אוֹ מִתְרָת אִם תֹּאמַר אֲסוּרָה בֵּת יִתְרוֹ מִי הִתִּירָה לָךְ אֵל יִזְכָּר שְׁמִי בְּדָבָר שְׁנֵאֲמַר זְמָרִי בֵּן סְלוּא נְשִׂיא בֵּית אָב לְשְׁמָעוֹנִי וְלֹא כָתַב בֵּן יַעֲקֹב: בְּקֹהֶלֶם. כְּשִׁיקָהִיל קִרַּח שֶׁהוּא מִשְׁבָּטוֹ שֶׁל לוֹי אֵת כָּל הָעֵדָה עַל מִשָּׁה וְעַל אֶהְרֹן: אֵל תַּחַד בְּבֹדִי. שֵׁם אֵל יִתְיַחַד עֲמֵהֶם שְׁמִי שְׁנֵאֲמַר בֵּן קִרַּח בֵּן יִצְחָר בֵּן קָהָת בֵּן לוֹי וְלֹא נֹאמַר בֵּן יַעֲקֹב אֲבִל בְּדִבְרֵי הִימִים כְּשֶׁנִּתְיַחֲסוּ בְּנֵי קִרַּח עַל הַדּוֹכָן נֹאמַר בֵּן קִרַּח בֵּן יִצְחָר בֵּן קָהָת בֵּן לוֹי בֵּן יִשְׂרָאֵל: אֵל תַּחַד בְּבֹדִי. כְּבוֹד לְשׁוֹן זָכָר הוּא וְעַל כֵּן אֶתָּה צָרִיךְ לְפָרֵשׁ כְּמַדְבֵּר אֵל הַכְּבוֹד וַאֲמַר אֶתָּה כְּבוֹדִי אֵל תַּתִּיחַד עֲמָהֶם כְּמוֹ לֹא תַּחַד אֶתָּם בְּקַבּוּרָה: כִּי בְּאַפִּם הָרְגוּ אִישׁ. אֵלּוֹ חֲמוֹר וְאַנְשֵׁי שְׂכָם וְאַיִנָּן חֲשׁוּבִין כָּלָם אֲלֹא כְּאִישׁ אֶחָד וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּגִדְעוּן וְהַכִּית אֶת מַדְרֵן כְּאִישׁ אֶחָד. וְכֵן בְּמִצְרַיִם סוֹס וּרְכוּבֹו רָמָה בִּים. זֶהוּ מַדְרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ הִרְבָּה אֲנָשִׁים קוֹרָא אִישׁ כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ בְּאַפִּם הָרְגוּ כָּל אִישׁ שְׂכֻעָסוֹ עָלָיו וְכֵן וַיִּלְמַד לְטוֹרֵף טוֹרֵף אָדָם אֲבִל: וּבְרִצְנָם עֲקָרוֹ שׁוֹר. רָצוּ לְעַקּוֹר אֶת יוֹסֵף שְׁנִקְרָא שׁוֹר שְׁנֵאֲמַר כְּבוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. עֲקָרוֹ אֲשֶׁרִּטְוִ"ר בְּלַע"ז לְשׁוֹן אֶת סוֹסִיָּהָ תַּעֲקֵר:

(ז) אֲרוֹר אַפִּם בִּי עֹז וְעִבְרָתָם בִּי קִשְׁתָּהּ אֲחֻלָּקָם בִּיעֲלָב וְאַפִּצִּים בִּישְׂרָאֵל: פ

ז לִישׁ רִגְזָהוֹן אֲרִי תִקְרִי, וְחִימַתְהוֹן אֲרִי קִשְׁיָא; אֶפְלַגְנוֹן בִּיעֲקֹב, וְאַבְדְּרוֹן בִּישְׂרָאֵל.

טז אֲרוֹר אַפִּם בִּי עֹז. אֶפְלוּ בְּשַׁעַת תּוֹכְחָה לֹא קָלַל אֶלָּא אֶת אַפִּם וְזֵהוּ שְׁאֲמַר בְּלַעֲם מָה אָקוּב לֹא קָבָה אֵל: אֲחֻלָּקָם בִּיעֲלָב. אֶפְרִידִם זֶה מָזָה שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹי בְּמִנְיַן הַשְּׂבָטִים וְהָרִי הֵם חֲלוּקִים. דְּבָר אַחֵר אֵין לָךְ עֲנִיָּים וְסוּפְרִים וּמַלְמְדֵי תִינוּקוֹת אֲלֹא מִשְׁמָעוֹן כְּדִי שְׁיִהְיוּ נְפֻצִים וְשְׂבָטוֹ שֶׁל לוֹי עֲשָׂאוּ מַחֲזוֹר עַל הַגְּרָנוֹת לְתַרוּמוֹת וּלְמַעֲשָׂרוֹת נִתֵּן לוֹ תַּפּוּצָתוֹ דְּרָךְ כְּבוֹד:

(ח) יְהוּדָה אֹתָהּ יוֹדוּךָ אַחִיךָ יֵדֶךָ בְּעֶרְףְּ אִיבִידָּהּ יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אֲבִידָּהּ:

ח יְהוּדָה אֹתָהּ אִיבִידָּהּ אֶת אֹדִיתָא וְלֹא בְּהִיתָתָא, כִּךְ יוֹדוּן אַחֶךָ יֵדֶךָ, תַּתְקַף עַל בְּעָלֵי דְבִבְךָ; יִתְבָּרוּן סִנְאָךְ יִהְיוּ מַחֲזִירֵי קָדֵל גְּדָמָךְ, יִהְיוּ מַקְדָּמִין לְמִשְׁאֵל בַּשְּׁלֵמָךְ בְּנֵי אֲבוּדָּהּ.

טז יְהוּדָה אֹתָהּ יוֹדוּךָ אַחִיךָ. לְפִי שְׁהוֹכִיחַ אֶת הָרָאשׁוֹנִים בְּקִנְיָטוֹרִים הִתְחִיל יְהוּדָה לְסוּג לְאַחֲרֵיוֹ שְׁלֹא יוֹכִיחֵנוּ עַל מַעֲשֵׂה תִמְר וְקִרְאוּ יַעֲקֹב בְּדִבְרֵי רִצְוִי יְהוּדָה לֹא אֶתָּה כְּמוֹתָם: יֵדֶךָ בְּעֶרְףְּ אִיבִידָּהּ. בִּימֵי דָוִד וְאוֹיְבֵי תַתָּה לִי עוֹרֵף: בְּנֵי אֲבִידָּהּ. עַל שֵׁם שְׁהָיוּ מְנָשִׁים הִרְבָּה לֹא אָמַר בְּנֵי אִמָּךְ כְּדֵרְךָ שְׁאֲמַר יִצְחָק:

(ט) גּוֹר אַרְיֵה יְהוּדָה מִמֶּרְךָ בְּנֵי עֲלִית כְּרַע רַבִּין בְּאַרְיֵה וּבְלָבִיא מִי יִקְיָמֵנוּ:

ט שְׁלִטוֹן יִהִי בְּשִׁירוּיָא וּבְסוּפָא יִתְרַבָּא מְלָכָא מְדִבִּית יְהוּדָה, אֲרִי מַדְיָן קָטְלָא בְּרִי נַפְשֶׁךָ סְלִיקְתָּא; יְנוּחַ יִשְׂרִי בְּתַקְוָךָ בְּאַרְיָא וּבְלִיתָא, וְלִית מַלְכוֹ דְּתַעֲזֹעֲנִיָּה.

טז גּוֹר אַרְיֵה. עַל דָּוִד נִתְנַבָּא בַּתְּחִלָּה גּוֹר בְּהִיּוֹת שְׁאוּל מֶלֶךְ עֲלִינוּ אֶתָּה הֵייתָ הַמוֹצִיא וְהַמְּבִיא אֶת יִשְׂרָאֵל וּלְכַסּוֹף אַרְיֵה כְּשֶׁהִמְלִיכוּהוּ עֲלֵיהֶם. וְזֵהוּ שְׁתַּרְגֵּם אוֹנְקְלוֹס שְׁלִטוֹן יִהְיֶה בְּשִׁירוּיָא. בַּתְּחִלָּתוֹ: מִמֶּה שְׁחַשְׁתִּיךָ בְּטוֹרֵף טוֹרֵף יוֹסֵף חֲזִיָּה רַעָה אֲכַלְתָּהוּ וְזֵהוּ יְהוּדָה שְׁנִמָּשָׁל לְאַרְיֵה: בְּנֵי עֲלִית. סְלִיקַת אֶת עֲצָמָךְ וְאַמְרָתָּ מַה בָּצַע וְגו'. וְכֵן בְּהִרְגִּית תִּמְר שֶׁהוּדָה צָדָקָה מִמֶּנִּי לְפִיכָךְ: כְּרַע שְׂכָב וְגו': בִּימֵי שְׁלֹמֹה אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְגו':

(י) לֹא־יִסּוּר שִׁבְטִי מִיהוּדָה וּמַחֲקֵךְ מִבֵּין רִגְלָיו עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה וְלוֹ קִקְהַת עַמִּים:

י לֹא יַעֲדִי עֲבִיד שְׁלִטוֹן מְדִבִּית יְהוּדָה, וְסִפְרָא מִבְּנֵי בְּנוּהִי עַד עֲלָמָא, עַד דִּיִּיתִי מְשִׁיחָא דְּדִילִיָּה הִיא מְלִכּוּתָא, וְלִיָּה יִשְׁתַּמְעוּן עַמִּמָּיָא.

טז לֹא יִסּוּר שִׁבְטִי מִיהוּדָה. מְדוּד וְאִילָךְ אֵלּוֹ רָאשֵׁי גְלוּיוֹת שְׂבָכְכֵל שְׂרוּדִים אֶת הָעָם בְּשָׂבָט שְׁמָמִנִים הָיוּ עַל פִּי הַמְּלָכוֹת: וּמַחֲקֵךְ מִבֵּין רִגְלָיו. תַּלְמִידִים אֵלּוֹ נְשִׂאֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה. מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁהִמְלִיכָה שְׁלוֹ. וְכֵן תַּרְגּוּמוֹ אוֹנְקְלוֹס. וּמַדְרָשׁ אֲגָדָה שִׁילֹו שִׁי לוֹ שְׁנֵאֲמַר יוֹבִילֹו שִׁי לְמוֹרָא: וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים. אֲסַפַת הָעַמִּים שֶׁהוּי"ד עֲקָר הוּא בִּיסוּר כְּמוֹ יַפְעָתֶךָ וּפַעַמִּים שְׁנוּפֶלֶת מִמֶּנּוּ וְכַמָּה אוֹתוֹת מְשֻׁשׁוֹת בְּלִשׁוֹן זֶה וְהֵם נִקְרָאִים עֲקָר נּוֹפֵל כְּגוֹן נוֹי"ן שֶׁל נּוֹגֵף וְשֶׁל נוֹשֵׁף וְאַל"ף שְׂבָאוֹתִי בְּאַנְיָכֶם וְשְׂבָאֲכַחַת חֶרֶב (וְהוּא לְשׁוֹן חֶרֶב וּפְרוּשׁ אִימַת חֶרֶב וְהוּא לְשׁוֹן זִינָן) וְאֲסוּף שְׁמָן. אִף זֶה יִקְהַת עַמִּים אֲסַפַת עַמִּים שְׁנֵאֲמַר אֵלּוֹ גּוֹיִם יִדְרוּשׁוּ וְדוּמָה לוֹ עֵין תִּלְעַג לְאָב וְתִבּוֹו לִיקְהַת אִם. לְקַבּוּץ קִמְטִים שְׂבָפְנִיָּה מִפְּנֵי זְקֻנָתָהּ וּבְגִמְרָא דִּיתְבִּי וּמָקָהוּ אֶקְהַתָּא בְּשׁוּקֵי דְנִהְרָדְעָא [דְּפּוּמְבָדִיתָא] בְּמַסְכַּת יְבָמוֹת. וַיְכוּל הִיָּה לוֹמַר קִהַת עַמִּים:

(יא) אֶסְרִי לְגִפְן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו בִּבְס בִּינָן לְבִשּׁוֹ וּבְרָדִם־עֲנָבִים סוּתָהּ:

יא יִסְחַר יִשְׂרָאֵל לְקַרְתִּיהָ עֲמָא יִבְנוּן הִיכְלִיָּה, יִהְיוּ צִדִיקָיָא סְחוּר סְחוּר לִיָּה וְעַבְדֵי אוֹרֵיתָא בְּאַלְפָן עַמִּיָּה; יִהִי אֲרִגּוֹן טָב לְבוֹשִׁיָּה, וּכְסוּתִיָּה מִלֵּא מִלֵּא צָבַע זֵהוּרִי וְצָבַעֲנִין.

טז אֶסְרִי לְגִפְן עִירָה. נִתְנַבָּא עַל אֶרֶץ יְהוּדָה שֶׁתָּהָא מוֹשְׁכַת יִינָן כְּמַעֲזִין. אִישׁ יְהוּדָה יֵאָסוּר לְגִפְן עֵיר אֶחָד וַיִּטַּעֲנֵנוּ מִגִּפְן אַחַת וּמִשׁוֹרֵק אֶחָד כֵּן אֶתוֹן אֶחָד: שְׂרָקָה. זְמוּרָה אֲרוּפָה קוֹרִי"רָא בְּלַע"ז: כֶּבֶס בִּינָן. כָּל זֶה לְשׁוֹן רְבוּי יִינָן: סוּתָהּ. לְשׁוֹן מִין כְּגַד הוּא וְאֵין לוֹ דְּמִיּוֹן בְּמַקְרָא: אֶסְרִי. כְּמוֹ אוֹסֵר דּוּגְמָתוֹ מְקִימִי מַעֲפָר דֵּל הַיּוֹשְׁבֵי בְּשָׂמִים וְכֵן בְּנֵי אֶתְנֹו כְּעַנְיָן זֶה. וְאוֹנְקְלוֹס תַּרְגָּם בְּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. גִּפְן הֵם יִשְׂרָאֵל. עִירָה זוֹ יְרוּשָׁלַיִם. שׁוֹרָקָה אֵלּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאַנְכִי נִטְעַתִּיךָ שׁוֹרֵק: בְּנֵי אֶתְנֹו. יִבְנוּן הִיכְלִיָּה לְשׁוֹן שַׁעַר הָאִיתוֹן בְּסִפְרֵי חֲזַקְיָאֵל וְעוֹד תַּרְגּוּמוֹ בְּפָנִים אַחֲרִים. גִּפְן אֵלּוֹ צִדִיקִים. בְּנֵי אֶתְנֹו עַבְדֵי אוֹרֵיתָא בְּאוֹלְפָן עַל שֵׁם רֹכְבֵי אֶתְנֹוֹת צַחוּרוֹת. כֶּבֶס בִּינָן יִהְיֶה אֲרִגּוֹן טָב לְבוֹשׁוּהִי שְׂצָבוּעוֹ דּוּמָה לִינָן וְצָבָעוּיָן הוּא לְשׁוֹן סוּתָה שֶׁהָאִשָּׁה לּוֹבִשְׁתָּן וּמִסִּיתָה בֵּתָן אֶת הַזָּכָר לְתַן עֵינָיו בָּהּ, וְאַף רְבוּתִינוּ פָּרְשׁוּ בְּגִמְרָא לְשׁוֹן הַסֵּתת שְׂכָרוֹת בְּמַסְכַּת כְּתוּבוֹת. וְעַל הֵינָן שְׁמָא תֹאמַר אֵינוּ מְרוּהַ תַּלְמוּד לוֹמַר סוּתָהּ:

(יב) חֲבִלִּילִי עֵינַיִם מִיֵּין וּלְבָן שְׁנַיִם מַחְלָב: פ

יב יִסְמְקוּן טוּרוּהִי בְּכַרְמוּהִי, יִטּוּפוּן נַעֲוִיָּה בְּחֶמֶר; יִתְרוֹן בְּקַעֲתִיָּה בְּעֶבְרָה, וּבְעִדְרֵי עֲנִיָּה.

טז חֲבִלִּילִי. לְשׁוֹן אוֹדֵם כְּתַרְגוּמוֹ וְכֵן לְמִי חֲכָלִילוֹת עֲנִיָּים דְּרָךְ שׁוֹתִי יִינָן עֲנִיָּהֶם מְאִדִּמִּין: מַחְלָב. מְרֹב חֵלֶב שִׁיָּהָ בְּאַרְצוֹ מִרְעָה טוֹב לְעִדְרֵי צֹאן. וְכֵן פְּרוּשׁ הַמַּקְרָא אֲדוּם עֲנִיָּים יִהְיֶה מְרֹב יִינָן וּלְבָן שְׁנַיִם יִהְיֶה מְרֹב חֵלֶב. וּלְפִי תַּרְגּוּמוֹ עֲנִיָּים לְשׁוֹן הָרִים שְׁמֶשׁ צוֹפִים לְמַרְחֹק. וְעוֹד תַּרְגּוּמוֹ בְּפָנִים אַחֲרִים לְשׁוֹן מַעֲזִינֹת וּקְלוֹחַ הַיָּקָבִים נַעֲוִיָּה יָקָבִים שְׁלוֹ וְלִשׁוֹן אֲרָמִי הוּא בְּמַסְכַּת עֲבוֹדַת אֱלִילִים נַעֲוָה אֶרְתָּחוּ. יִתְרוֹן בְּקַעֲתִיָּה תַּרְגּוּם שְׁנַיִם לְשׁוֹן שְׁנֵי הַסְּלָעִים: